

ZGODOVINA GOSTILNE LECTAR OD LETA 1822 DO 1960

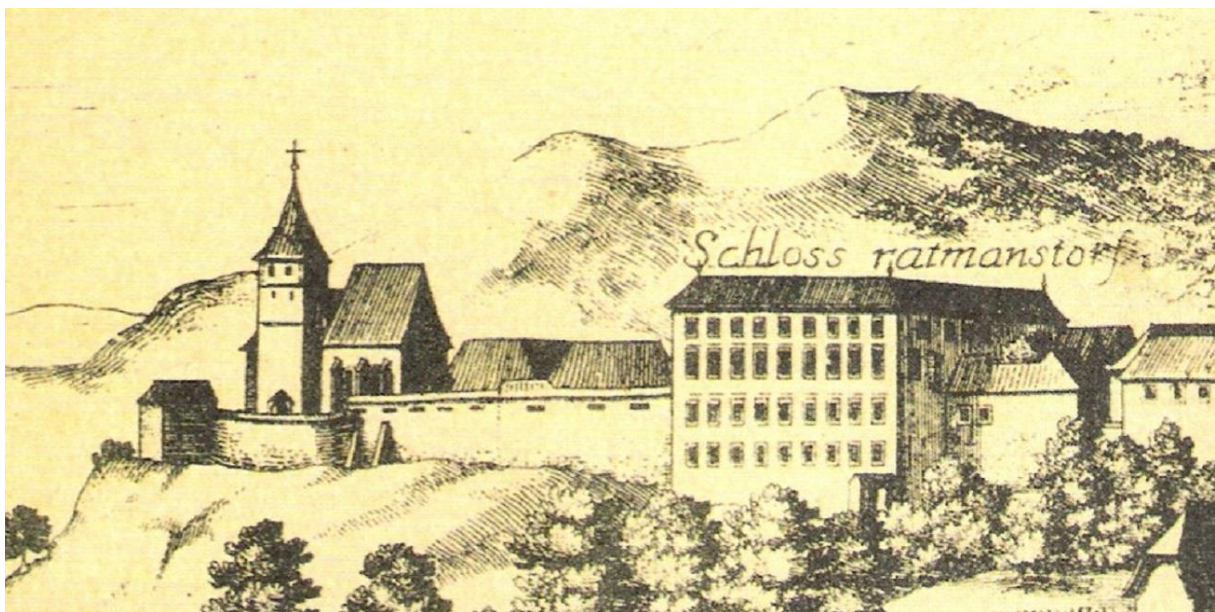
Zgodovina gostiln in vinotočev v Radovljici

O gostilnah v Radovljici moremo z gotovostjo govoriti že ob nastanku tržne naselbine (pred letom 1320), čeprav se posredno omenjajo šele 1364. leta. Njihov obstoj je bil poleg lokalnih potreb tesno povezan s tovorniškimi prometom skozi Radovljico. Promet na območju Dežele je med drugim vplival, da so nastale gostilne tudi na ozemlju radovljiškega deželnega sodišča. Celjski red l. 1455 je poleg gostiln v Radovljici dovoljeval gostilne le še v Begunjah, na Lipnici, v Ljubnem in v Mošnjah. Vendar pri tem ni ostalo. Red je predpisal način poslovanja in strežbe. V gostilnah ni smelo biti priležnic in razen iger za vino so bile druge igre prepovedane. Prekrške so kaznovali z enodnevnim vklepanjem v klado na radovljiškem trgu v nedeljo, ko je bilo tam največ ljudi. Za večkratne prekrške so kazni podaljšali na dva dni. Kogar so v Radovljici zasačili, da je igral za denar, je ostal v kladi, dokler ni priigranega denarja vrnil. Poroke s točenjem vina so smele biti samo v vaseh s pravico do gostilne. Kršitelju, ki bi točil vino izven tako dovoljene poročne gostije, so vino in denar za iztočeno vino zasegli ter ga vklenili v klado za en dan. Če denarja za iztočeno vino ni oddal, je ostal v kladi, dokler tega ni storil. Podložnik ni smel imeti na podeželju vina v zalogi, če so ga zalotili, so mu vino zaplenili. Lahko pa ga je skladiščil v trgu. Tržanom je bilo dovoljeno točiti vino na vseh porokah. Na letni semanji dan (Kirchtag) pa je smel točiti vino v Radovljici vsakdo, ki ga je prinesel na trg. Gostilna na podeželju je morala imeti dovoljenje zemljiškega gospoda in podložnik, ki jo je imel, je moral letno plačevati eno marko soldov. Tako gostilno srečamo l. 1498 tudi v Lescah. Kljub redu in tem pogojem so se do začetka 16. stoletja in dalje gostilne po vaseh nezakonito pomnožile, kar je povzročalo komori in tudi radovljiškimi meščanom veliko škode. Cesar Maksimilijan I. je l. 1510 ukazal, naj se take gostilne zapro, sicer bodo proti njim drugače postopali. Radovljica je še l. 1515 v boju za pravico prisilne poti zahtevala, naj odpravijo vinotoče na podeželju. Toda še v sedemdesetih letih so se Radovljičani pritoževali kranjskemu vicedomu, da so zavoljo neobičajnih vinotočev (Weinschenkhen), ki so nastajali proti njihovim svoboščinam, zelo prizadeti. Pod besedo neobičajni vinotoči razumemo gostilne, ki so se takrat razpasle po župniščih, podobno pa je bilo tudi z vinotoči pri podložnikih. Morda gre prav s tem povezovati dejavnost vicedomskega urbarskega dacarja Gašperja Slatinška, ki je objezdil Kamnik, Kranj, Tržič, Radovljico in Škofjo Loko ter s komisijo, ki so jo sestavili pri mestnem sodniku, pregledal vse merice po krčmah. Naleteli so na veliko nedovoljenih lesenih bokalov, poličev in maseljcev, ki so jih uničili, lastnike pa poklicali pred sodnika.

Poglejmo si še kako je potekala **vinska trgovina**. Ne brez pomena za Radovljico je bila vinska trgovina, še posebej pa prodaja vina v samem kraju. Čeprav je bilo kupčevanje z vinom tesno povezano s kmečko trgovino, so radovljiški tržani in meščani od vsega začetka intenzivno posegali v vinsko trgovino na drobno. Promet tovornikov in fužinarjev skozi Radovljico pa tudi živahni sejmski dnevi so bili stalna baza za prodajo vina, ne glede na konkurno kmečko trgovino z vinom in posegov tujih trgovcev v vinsko trgovino. Slednji so namreč zlasti v 16. stoletju prihajali po sladka vina v kraje proti Trstu, Črnikalu, Proseku, Vipavi ter drugim in z nakupi in preprodajo škodovali domačim trgovcem ter jim odjedali kruh izpred ust.* Poleg tega so se kranjska mesta, med njimi Radovljica, pritoževala, da tuji trgovci s svojimi

posegi v vinsko trgovino draže tovornino (*Sämerlohn*) in ceno sodčkom, v katerih so tedaj tovorili vino. Njihove cene so poskočile od 18 - 24 kr. kar na 36 - 48 kr. Mesta so prosila deželne stanove za pomoč, zlasti naj bi poskbeli, da tuji trgovci pred Šmartinom (11. november) ne bi kupovali mošta in si hkrati vnaprej zagotavljali tovarnikov z dajanjem predplačil.* Meščani Radovljice so bili zavoljo opisanega precej prizadeti. Deželni vicedom je l. 1577 poročal nadvojvodu Karlu, da si hočejo radovljiški meščani v splošni stiski, med drugim tudi kar leži mesto daleč od deželne ceste, pomagati z vinotoči. Posebej pa je poudarjal, da nimajo dovolj sredstev, da bi sami nakupovali vino v Furlaniji kakor meščani drugih mest. Vino kupujejo od tovarnikov ali prekupčevalcev po višjih cenah in pogosto na posodo, tako da imajo pri prodaji le malo koristi. Poleg tega pa zavoljo oddaljenosti mesta od deželne ceste v tem času vina ne prodajo tujcem, tovarnikom in trgovcem, ampak ga popijejo meščani sami.* O pomembnosti kupčevanja z vinom na drobno v Radovljici govore od konca 16. stoletja dalje podatki o zakupu vinskega daca; ta se je seveda pobiral tudi že poprej. V času od 16. avgusta 1600 do 15. avgusta 1601 je imel visnki dac od prodaje na drobno (*Zapfenmass*) v radovljiški četrti že ponovno zakupnik Mihael Stecher za 922 goldinarjev. Za primerjavo potrošnje vina naj navedemo istočasne letne zakupnine za vinski dac na nekaterih področjih: V Ljubljani je znašala 3020 gld., v Škofji Loki in na ozemlju loškega deželskega sodišča 2000 gld., v Kranju 1155 gld., a v Kamniku 850 gld. Ko se je potrošnja vina v radovljiški in bohinjski četrti povečala, so l. 1626 imetnika zakupa s posebno instrukcijo poučili, kako naj zaupani urad upravlja in kako naj posluje. Leta 1642 je zase in za dediče za tri leta dobil vinski dac v zakup Adam Pipan iz Studenčic (*von Prunsfeldt*). Letna zakupnina je bila tedaj 1050 gld., ki jo je moral zakupnik plačati v treh obrokih: polovico od vsote vnaprej ob prevzemu zakupa, ostala dva obroka prav tako vnaprej v naslednjih dveh kvartalih.* Seveda je vinska trgovina tudi pozneje zelonihala. V letih 1702 do 1705 je bila letna zakupnina daca za radovljiško in bohinjsko četrt 843 gl. in 45 kr., a leta 1742 zopet 1000 gld.*

Vir: Radovljiški zbornik 1995

Radovljica, ok. 1670

Vir: Slava Vojvodine Kranjske (J. V. Valvasor)

Op.: Na Valvazorjevem bakrorezu vidimo zadnjo stran Lectarjeve hiše, kar nam potrdi, da je bila sprednja stran hiše obrnjena proti cesti.

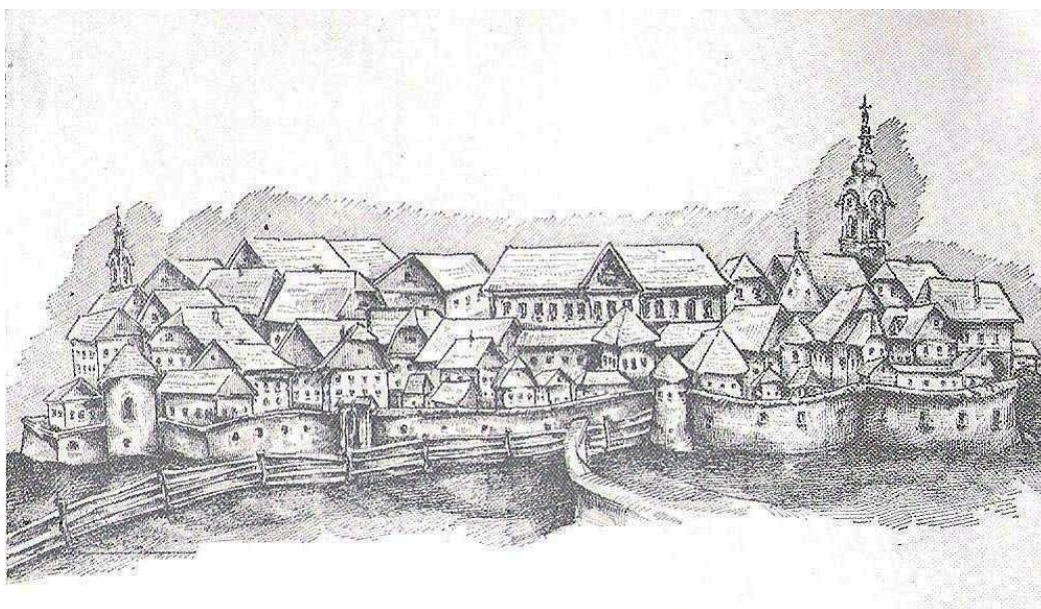
Zgodovina Lectarjeve hiše

Pred več kot petsto leti so hišo zgradili kot pomožno poslopje "graščini", kot Gorenjci imenujemo veličasten grad sredi mesta. Prvotna hiša je imela tako kot ostale hiše v mestu trikotno čelo in je bila obrnjena proti cesti. Med hišami so bili ozki presledki, ki so služili za odtok vode s streh. Ker je Radovljica kar dvakrat pogorela "skoraj do tal" (1654 in 1835), so se tako izgubili skorajda vsi dokumenti, ki bi nam nazorno izpričali v kakšen namen naj bi bila hiša zgrajena. Domnevamo pa lahko, da je bila v spodnjih prostorih konjušnica, medtem, ko naj bi bili zgornji namenjeni nastanitvi služinčadi. V baroku je bila graščina z lesenim hodnikom povezana z velikim grajskim vrtom, ki je bil eden najodličnejših spomenikov baročne vrtno arhitekture pri nas, in Lectarjeva hiša je bila na tej poti. Požar leta 1835 je močno spremenil podobo Radovljice, saj so pogorela predvsem lesena nadstropja in s škodlami krita ostrejša hiš. Leseno kritino zgodovinarji namreč ugotavljajo na vseh hišah (vključno s cerkvijo) in zagotovo je tudi Lectarjeva hiša takrat dodobra spremenila svojo podobo. Vse do danes pa je ostal razmak med Lectarjevo in sosednjo Vidičevo hišo. Druge hiše so se skoraj vse po vrsti v času blagostanja (prehod iz srednjega v novi vek) povečevale in sčasoma so izginili tudi presledki med njimi. V eni izmed številnih prezidav, po katerih je znana Radovljica, so Lectarjevo hišo v prvi polovici 19. stoletja obogatili z vhodnim portalom leta 1822, ki je kakor na sosednji Vidičevi hiši, delo černivške kocijančičeve delavnice.

Vir: Radovljica (avtor Cene Avguštin)

Hiša, v kateri je Lectarjeva gostilna, je stara več kakor 500 let. V njej pa so bili najprej prostori za služinčad radovljiške graščine; te so najprej preuredili v pekarijo, nato tudi v svečarsko in medičarsko delavnico, leta 1822 pa je tukaj odprl gostilno eden takrat najpremožnejši Radovljičanov, Anton Rabič.

Vir: Gostilna Lectar

Radovljica sredi 18. stoletja

Vir: Stane Dremelj (original Marko Layer, 1756)

Op.: Na Layerjevi upodobitvi lahko vidimo prednjo stran Lectarjeve hiše.

Lastnik Lovrenc Resman

Sredi 18. stoletja je bil je bil lastnik hiše trgovec (kramar) **Lovrenc Resman**. Rojen je bil leta 1701 na Zgoši. Pri dvaintridesetih letih se je v Radovljici poročil z Uršulo Legat iz Zabreznice. Zakoncema so se rodili trije sinovi in šest hčera. Kar sedem otrok je umrlo v rani mladosti. Žena Uršula je umrla leta 1765, stara 62 let. Gospodarjeva smrt v radovljiških maticah ni zapisana.

Vir: Radovljiške družine

Laurentius Resman 40. žena (*uxor*) Ursula 40. dekla (*famula*) Helena 20.

Vir: Gorenjske družine v 18. stoletju

Op.: Podatki tu zelo "strižejo". V popisu prebivalcev niso omenjeni otroci Lovrenca in Uršule Resman, prav tako pa se ne ujemajo letnice rojstva; Lovrenc bi moral biti ob popisu leta 1754 star 53 let.

Radovljica na votivni podobi leta 1761

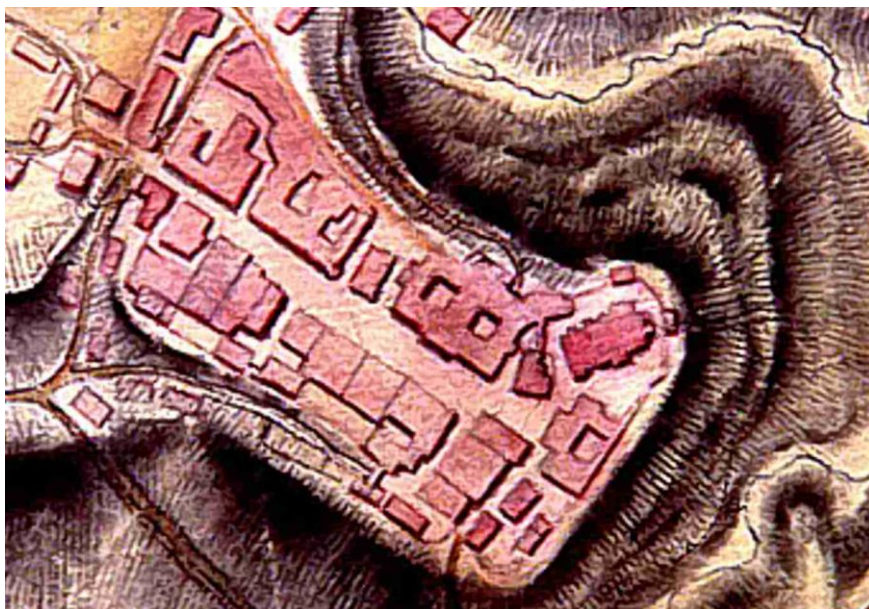
Vir: Foto Cene Avguštin (original slike visi v cerkvi v Studenščicah)

Op.: Na votivni upodobitvi Radovljice je sicer požar v katerem je pogorel Predtrg, toda nas bolj zanima lesen hodnik med graščino in grajskim vrtom.

Lastnik Jakob Krivic

Hišo je nasledila mlajša hči **Uršula Resman**, rojena leta 1744. Pri dvaindvajsetih letih se je v Radovljici poročila z **Jakobom Krivicem**, rojenim leta 1739 v Tržiču. Njuni poročni priči sta bila Anton Peharc, barvarski mojster iz Tržiča, in Venčeslav Linhart, nogavičarski mojster in oče Antona Tomaža Linharta. Jakob Krivic je bil že v poročni knjigi vpisan kot oblikovalec kolačkov. Po vsej verjetnosti je bil prvi lector, medicar in svečar v Lectarjevi hiši, iz poklica, ki ga je opravljal, verjetno izhaja tudi hišno ime. Zakoncema Krivic se je v devetinštiridesetih letih zakona rodilo kar devet sinov in tri hčere, štirje otroci so umrli v rani mladosti. Lector Jakob Krivic je umrl leta 1815 v Mestu št. 9, star 76 let, žena Uršula ga je preživela za 11 let. Umrta je leta 1826 v Mestu št. 9, stara 82 let.

Vir: Radovljiške družine

Tloris mesta Radovljica, 1806

Vir: Karta regulacije reke Save (AS)

Op.: Iz tlorisa z začetka 19. stoletja se lepo vidi razmah med Lectarjevo hišo in graščino na eni strani in med Lectarjevo in Vidičevo hišo na drugi strani.

Lastnik Janez Krivic

Hišo in obrt je nasledil sin **Janez Krivic**, rojen leta 1784. Poročen je bil z Marijo, hčerko fužinarja Petra Rabiča iz Kroke. Leta 1808 se jima je rodil edinec Andrej, ki je umrl star le nekaj mesecev. Janez Krivic je hišo obnovil, obrt pa razširil še na gostilno. Umrl je leta 1838 v Mestu št. 9, star 54 let. Žena Marija ga je preživela za 18 let, umrla je leta 1856 v Mestu št. 9, stara 72 let. Po njeni smrti sta hiša Mesto št. 9 in obrt prešli v last rodbine Rabič.

Vir: Radovljiške družine

Leto 1822 - odprtje gostilne Lectar

Gostilna je bila domnevno odprta leta 1822 v prostorih svečarne in pekarnice, znane predvsem po peki lectovih src, po katerih je dobila tudi ime in zaščitni znak. V pregledu "Seznama po franciscejskih katastrskih delovodnikih iz leta 1826" izvemo, da je bil prvi lastnik gostilne Lectar Ivan Krivic, v pregledu "Seznama po reambuliranih delovodnikih iz leta 1868" pa je bil lastnik že Alojz Rabič.

V knjigi "Radovljiška revolucija" (napisal Jakob Špicar / rokopis prepisal, uredil in izdal Jure Sinobad, 2010), ki opisuje dogajanje v Radovljici v letih 1847-48, je kot oseba napisan: Lectar, svečar in medičar, župan. Iz tega sklepamo, da je bil Alojz Rabič lastnik hiše (gostilne) vsaj že leta 1847.

Iz "Krstne knjige za župnijo Radovljica" si pogledajmo še ostale gostilničarje, ki so bili v Radovljici med leti 1820 in 1870: Anton in Klemen Klinar - Mesto 11, France Gollmayer - Mesto 34, Franc Ostenek - Mesto 35, Matej Mulej - Predmesto 23, Janez Pezdič - Predmesto 26, Jožef Mežek - Predmesto 38 in Lovrenc Globočnik - Predtrg 38.. V Radovljici sta bila tudi dva pivovarja: Jožef Stragineg - Mesto 46 in Jakob Mayerhofer - Predmesto 49. Zanimivo je, da je tu Alojz Rabič (Mesto 9) omenjen še kot medicinar.

V tem času so Radovljičani zahajali predvsem v kavarno Prešeren. Čeprav ni neposredno povezana z gostilno Lectar, ki je takrat šele pridobivala na imenu, pa nam zapis iz leta 1848 vendarle veliko pove o takratnem "kavarniško - gostinskem" življenju: " ... Poleg graščine, katere kompleks je obvladoval mesto, cerkve, župnišča in šole je bila po družbenem pomenu ena osrednjih stavb v mestu gostilna in kavarna, imenovana Prešernova. Njen lastnik Franc Just Prešeren, sicer posestnik na Bledu, jo je oddajal v najem. Od aprila 1847 jo je vodila skupaj s hčerjo Marija pl. Schossulan, žena pisarniškega asistenta v celovški katedralni upravi, ki pa se z možem ni najbolje razumela in so se mnogi spraševali, če nemara ni ločena. Vsekakor je bilo druženje z njo, rada se je usedla k uradnikom, ki so tja zahajali, vzrok za marsikatero govorico. Ne glede na to je bila kavarna pomembno zbirališče tako lokalne "intelligence" kot uglednih domačinov in okoličanov ter drugih obiskovalcev Radovljice. Zelo radi so domačini zahajali tudi v gostilno, ki jo je v Sodarjevi hiši vodila vdova Mulej (Mulli). Če smo malce hudomušni lahko zapišemo, da bi prva lastnika (Ivan Krivic in Alojz Rabič) v gostilno Lectar lahko privabila več ljudi, če bi jo vodila ženska.

Leto 1835. Kokra je ostala še do 13. januarja suha, 16. januarja je nastopilo južno vreme. Tri dni je le po malem deževalo, 20. januarja pa je prišla huda povodenj; 22. januarja je padlo nekoliko snega, ki je pa komaj tla pokril. Do 27. januarja se je menjaval dež s snegom in solncem. 11. maja je pogorela vsa Radovljica. Pogorel je tudi grad in cerkev. Nedotaknjena je ostala samo lectarjeva hiša (das Haus des Lebzelters), ki je bila pokrita z opeko. Štirinajst dni poprej je gorelo v Naklem; nato pa v Dupljah.

Vir: Dom in svet, 1912 (št. 11, avtor Ivan Ovin)

Gostilna Lectar na Wagnerjevi veduti, 1848
Vir: DAR (reprodukcijo hrani Ažbe Toman)

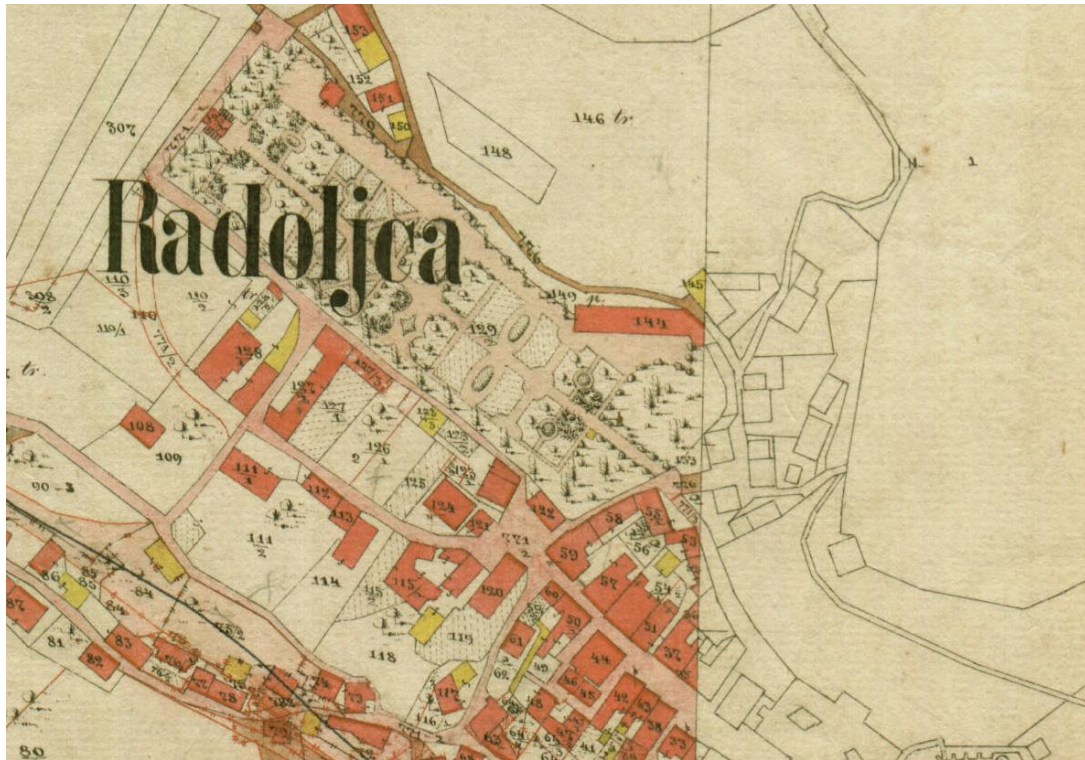
Lastnik Alojz Rabič st.

Med letoma 1848 in 1860 je lectarijo in gostilno vodil **Alojz Rabič**, nečak Marije Krivic, roj. Rabič. Rojen je bil leta 1819 v Kropi št. 6 fužinarju Ignacu Rabiču in Tereziji, roj. Hauptman. Pri 28 letih se je v Radovljici poročil z deset let mlajšo Heleno Zima, rojeno na Zgornjem Otoku št. 3, hčerko kajžarja Jakoba in Marjete, roj. Rabič. Zakoncema so se v desetih letih zakona rodili dva sinova in štiri hčere. Žena Helena je umrla leta 1858, stara komaj 28 let. Gospodar Alojz je umrl dve leti za njo, star 40 let.

Vir: Radovljiške družine

Podatek o stavi Alojza Rabiča zasledimo v "Župnijskem arhivu Radovljica", pripetil pa naj bi se okrog leta 1868: "Takrat je za najbolj premožnega meščana veljal lectar in svečar Alojz Rabič, ki je živel v sedanji Lectarjevi hiši. Ljudje so si ga zapomnili po nenavadni prigodi. Stavil je z nekom, da lahko s petaki pokrije biljardno mizo. Toda zmanjkala sta mu dva bankovca in je to stavo izgubil. Lahkomiselnost ga je upropastila; kmalu je začel s prodajo svojih nepremičnin, obubožal je in tragično preminil nekje na Koroškem."

V "Župnijskem arhivu" je zapisano, da naj bi se prva prigoda pripetila okrog leta 1870. Tu gre verjetno za napako, saj iz druge prigode izvemo, da se je Rabičev sin še leta 1880 hvalil, da je "iz najbolj imenitne krčme" v Radovljici.

Tloris Radovljice z gostilno Lectar, 1867

Vir: Reambuliran Franciscejski kataster

Op.: Gostilna Lectar je prva stavba na črno-belem delu katatsra.

Dostava sodov pred gostilno Lectar, ok. 1900

Vir: arhiv Zvone Razinger (foto Alojz Vengar)

Lastnik Sebastjan Rabič

Hišo in gostilno je nasledil nečak **Sebastjan Rabič**. Rojen je bil leta 1839 v Kropi št. 13 kot nezakonski sin Alojzeve sestre Marije Rabič. Leta 1861 se je v Radovljici poročil z s tri leta starejšo Mariju Rus, rojeno na Bledu št. 48, hčerjo kajžarja Antona in Neže, roj. Kralj. Žena Marija mu je med letoma 1862 in 1867 v hiši Mesto št. 9 rodila tri sinove in tri hčere. Okoli leta 1868 je gostilničar Sebastjan Rabič v predmestju Radovljice zgradil novo hišo in se z družino preselil tja. V novi hiši Predmesto št. 57 je odprl gostilno in hotel (hotel Bastl). Žena Marija mu je rodila še tri sinove in dve hčeri. Sin Karol, rojen leta 1870 v Predmestu št. 57, je bil v radovljiški trivialki (osnovni šoli) sošolec pisatelja Franca Saleškega Finžgarja. Pisatelj ga omenja v svoji črtici *Pogumni jahač*. Gostilničar Sebastjan Rabič je umrl leta 1891 v Predmestu št. 57, star 52 let. Žena Marija ga je preživela za 36 let, umrla je leta 1927 v Predmestu št. 57, stara 90 let.

Vir: Radovljiške družine

Lastnik Alojz Rabič ml.

Med letoma 1868 in 1875 je bil lastnik hiše Mesto št. 9 lektor in gostilničar Alojz Rabič. Rojen je bil v tej hiši leta 1848 lektorju in gostilničarju Alojzu Rabiču in Heleni, roj. Zima. Pri 20 letih se je v Trbižu poročil z leto dni starejšo Elizabeto, roj. Trodhhandl. Zakoncema so se rodili dve hčeri in sin. Njun zakon ni bil srečen. Gospodar je z nepremišljeno stavo zapravil vse premoženje. Žena Elizabeta je umrla leta 1875 v Mestu št. 9, stara komaj 28 let. Po njeni smrti se je obubožani vdovec odselil na Koroško. Kakšna je bila njegova usoda, ni znano.

Vir: Radovljiške družine

Da je bila gostilna Lektor "najbolj imenitna krčma" že leta 1880 nam opisuje tudi pisatelj Franc Saleški Finžgar: "... Naslednji dan sem šel v šolo. Nobenega učenca nisem poznal. Ko sem nekoga vprašal, čigav pa si ti, so se vsi okrog mene zasmeli. Vsi so se klicali le po priimkih. 'Korel Rabič, sin iz najbolj imenitne krčme!' mi jo je koj podrobil. 'Saj nismo zarobljeni kmetje, kot si ti!' Pograbilo me je, da bi se stepel z njim. Na srečo je vstopil učitelj, mož sivih brk ..." Naj omenim le, da sta bila fanta takrat stara osem ali devet let.

Lastnik Franc Krivic

Med letoma 1876 in 1878 je imel v hiši Mesto št. 9 lektarijo in gostilno Franc Krivic s Spodnje Dobrave. Žena Jožefa, roj. Medved mu je v hiši Mesto št. 9 rodila sina in hčer. Potem se je družina preselila v Mesto št. 38.

Vir: Radovljiške družine

Lastnik Franc Dolžan st.

Od leta 1879 dalje je imel v Mestu št. 9 gostilno Franc Dolžan. Rojen je bil leta 1847 v Predtrgu št. 21 kajžarju Tomažu Dovžanu in Apoloniji, roj. Grošel. Pri 24 letih se je v Radovljici poročil s tri leta starejšo Marijo Pristov, rojeno v Predmestu št. 38, hčerjo žitnega trgovca Jožefa in Apolonije, roj. Štolfa. Zakoncema se je le mesec po poroki v Mestu št. 36 rodil sin Franc, potem družina nekaj let ni živela v Radovljici. Žena Marija je leta 1875 neznajo kje rodila hčer Jožefo, leto dni kasneje še sina Jožefa, ki je umrl leta 1883 v Mestu št. 9, star sedem let. Le tri leta kasneje je v Mestu št. 9 umrl tudi gostilničar Franc Dolžan.

Vir: Radovljiške družine

Lastnica Marija Dolžan

Vdova **Marija Dolžan** je šest let sama vodila gostilno, potem se je še enkrat poročila. V Radovljici jo je vzela za ženo Janez Oblak, ki je bil 16 let mlajši od nje. Zakonca nista imela otrok. Mož je umrl leta 1894 v Mestu št. 9 zaradi kroničnega alkoholizma, star komaj 30 let. Vdova Marija ga je preživela za 32 let, umrla je leta 1926, v Mestu št. 17, stara 75 let.

Vir: Radovljiške družine

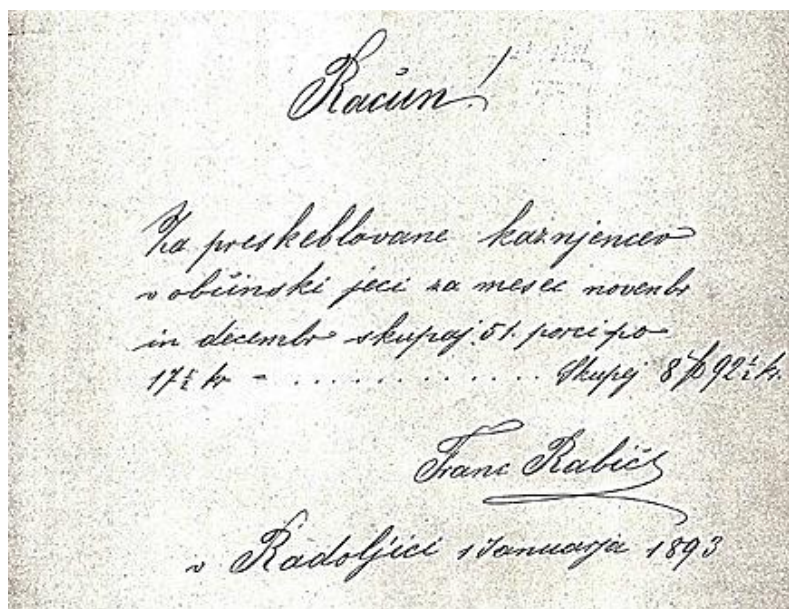
Op.: V gostilni Lectar hranijo kopijo dokumenta, ki govori, da je gostilno v tem času vodil Franc Rabič (ki je bil tudi ključavničar in železninar). Marija Dolžan pa je bila verjetno lastnica hiše.

Lastnik Franc Rabič

Prvi dogodek naj bi se torej pripetil malce kasneje, po vsej verjetnosti pa drži, saj leta 1893 že zasledimo novega lastnika. To je bil Franc Rabič, ki je podpisan na dokumentu (računu z dne 1. januarja 1893) iz katerega je razvidno da je gostilna Lectar že leta 1892 oskrbovala tudi kaznjence v občinski ječi. Za meseca november in december 1892 so tako pripravili 51 porcij po 17 in pol kron.

Zanimiva je glava tega dokumenta, kjer v originalu piše: "Franz Rabič, Schlosser, Eisenhandlung u. Gastwirt Radmannsdorf" kar v prevodu pomeni - Franc Rabič, ključavničar, železninar in gostilničar Radovljica. Da so bile že takrat težave z izplačili izvemo iz dokumenta (z dne 15. januarja 1863), ki ga je Franc naslovil Slavnemu županstvu v Radovljici: "Slavno županstvo! Prosim ko bi mi hoteli izplačati pobotnico katero sem že oddal v srensko concilijo za kaznence v srenskmo arest ker denar potrebujem. Z vsem spoštovanjem se priporočam. Fr. Rabič."

Iz leta 1893 pa je zanimiv še en dogodek, ki opisuje kaljenje nočnega redu in miru, kot bi temu rekli danes. Iz zapisnika občinskega urada v Radovljici z dne 29. avgusta 1893 izvemo: "Vsled navedbe občinskega sluga, da so se dne 27. t. m. okrog 3 ure zjutraj preteпали, vpili in razgrajali nekateri ponočnjaki iz Predtrga, zasliši se priča Jakob Glogenčer, gozdar v Radovljici ter na vprašanje izjavi sledeče: 'Povod velikega hrupa in pretepa ter motenja nočnega miru bila sta brata Matevž in Franc Skumavc iz Predtrga, ki sta na trgu pred gostilno Rabičevo klicala na boj v gostilni sedeče goste /:žendarje:/ na kar sta ta dva prihitela v gostilno ter se je vnel boj z velikim hrupom in vpitjem. Da bi kdo drug razgrajal in motil mir na trgu nisem videl."

Račun gostilne Lectar, 1893
Vir: arhiv gostilne Lectar

Lastnik Franc Dolžan ml.

Leta 1907 je gostilno prevzel sin **Franc Dolžan**, rojen leta 1872 v Mestu št. 36. Le leto dni prej se je v Radovljici poročil z 11 let mlajšo Marijo Artelj, rojeno v Predtrgu št. 37, hčerjo kajžarja Janeza in Frančiške, roj. Benedek. Zakonca nista imela otrok. Gostilničar Franc je umrl leta 1944, star 71 let. Gostilno je nasledila vdova Marija, ki je moža preživela za 18 let. Umrla je leta 1962, stara 78 let.

Vir: Radovljiške družine

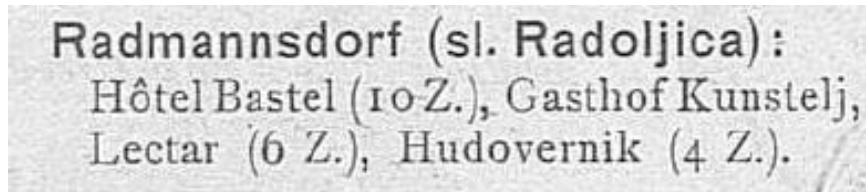
Sredi leta 1907 je postal nov lastnik gostilne Lectar Franc Dolžan. Sresko načelstvo v Radovljici mu je z dokumentom (št. 8938) dne 26. julija 1907 podelilo Koncesijo za izvrševanje gostilniškega in krčmarskega obrata v Radovljici št. 9 in sicer s pravicami tujce prenočevati, jedila na prodaj imeti, točiti vino, pivo, mošt in žganja, oddajati kavo, čaj, čokolado in druge gorke pijače in okrepčave in imeti priliko za dopuščene igre.

Drugi dokument, ki govori o novem lastniku gostilne Lectar je iz leta 1908, ko je novi lastnik zaprosil za prenovo oken. V Zapisniku mestnega občinskega urada Radovljica, (z dne 19. avgusta 1908) je zapisano: "Zglasi se Franc Dolžan, posestnik in gostilničar v Radovljici h. št. 9 ter izjavi sledeče: Jaz nameravam mojo hišo prenoviti oziroma okna prenarediti vse natanko po načrtu katerega predlagam. vsled tega predlagam, da mi slavno županstvo podeli stavbinsko dovoljenje za gori navedeno prenovitev moje hiše v Radovljici št. 9." Franc Dolžan se je nekje okoli

1910 oženil z Marijo Artelj in dne 1. septembra 1910 sta zakonca Dolžan pri notarju Alfredu Rudeschu sestavila dedno pogodbo o medsebojnem dedovanju.

Gospod Dovžan, gostilničar »pri Lectarju«, je svojo hišo na novo pre naredil in jo moderno opremil.

Vir: Gorenjec, 19. 09. 1908

Oglas radovljiških nočitvenih kapacitet, 1908
Vir: Das Alpenland Krain Österreich (dLib - NUK)

Iz oglasa iz knjige »Das Alpenland Krain Österreich« (izdano 1908) je razvidno, da je imel Hotel Bastl 10 prenočišč, gostilni Kunstelj in Lectar šest in gostilna Hudovernik 4 prenočišča.

Hoteli in prenočišča Radovljica, 1912:

Avguštin H. Ivan, 3.

Bastel, Janc Florijan, 4.

Dernič Matevž, 2.

Dolžan Franc, 4.

Homann Oton, 4.

Kleindienst Ivan, 3.

Klinar, Hudovernik Vinko, 4.

Kosmač Anton, 3.

Kunstelj Rudolf, 2.

Praprotnik Anton, 3.

Zalar Mihael, 8.

1. Splošna naslovna knjiga za Kranjsko 1912 (založila Mulley - Kamenšek, Ljubljana).

Pokušnja vina v Lectarjevi kleti, 1914
Vir: fototeka MRO Radovljica, foto Alojzij Vengar
Op.: Stoji: lastnik Franc Dovžan.

Osrednji odbor Slovenskega planinskega društva sklicuje občni zbor Radovljiške podružnice na dan 2. junija t. l. ob 2. uri popoldne v gostilni pri "Lectarju" v Radovljici – Dnevni red: 1. Poročilo po Osrednjem odboru imenovanega predsednika. 2. Sprejem članov. 3. Poročilo o gmotnem stanju podružnice. 4. Volitev odbora in preglednikov. 5. Sklepanje o eventualnem razpustu podružnice.

Vir: Slovenec, 25. 5. 1918

Po pričevanju moje babice (Francka Lavrenčak - Katrinekova, rojena 1910) so Lectarjevi v začetku 20. stoletja imeli v graščini hlev, kjer so imeli dve kravi. Takrat so imeli velik travnik na Mlaki (od Nagliča naprej), kjer sta babica in "lectarjeva Minka" skupaj pasli krave. Minka je bila sirota brez staršev, ki so jo Lectarjevi "vzeli za svojo". Vsako jutro sta krave (poleg dveh Lectarjevih so imeli Katrinekovi prav tako dve kravi in še vola) gnali na pašo in jih vsak večer prignali tudi nazaj. Takrat je bil med Lectarjem in graščino prehod, ki je danes zazidan. Še vedno pa se na vrtu vidi portal, kjer je bil ta prehod. Za hlev in ostala dela sta pri hiši takrat skrbela hlapca "Franc in Franca" Grilc. Katrinek (Kogovšek Janez), ki je takrat imel konja in kočijo, s katero je vozil turiste in Dolžan Franc sta bila dobra prijatelja in tako je bil Franc tudi babičin boter.

Zanimivi so letni podatki o prodaji alkohola in nikotina v Radovljici in na Lancovem za leto 1928. V Radovljici naj bi tako prodali 74.512 litrov vina (v samem mestu 54.967 litrov in na Lancovem 9.229 litrov), 47.460 litrov piva (mesto 35.511, Lancovo 6.337), 7.7883 litrov špirita (mesto 5.083, Lancovo 1.746), 886 litrov likerja (mesto 814, Lancovo 72) in 775 litrov žganja (mesto 439, Lancovo 103). Razliko so prodali v drugih naseljih. Za cigarete in tobak so prebivalci Radovljice tega leta dali kar 529.027 din, Predtrga 65.012 din in Lancovega 110.500 din.

Kvartopirci v gostilni Lectar, ok. 1935

Vir: DAR

Od leve: Jevšenek, Bezulnek, Katrinek, Sarnek, Lectar - Dolžan (sklonjen na mizo), Pogačnik (sedi sam), Istinič (obrnjen s hrbtom) in Vengar.

RADOLŠKA II.

**OJ RADOLCA, KRASNO MESTO,
PRI ŠTACJON SE ŽE ZAČNE.
KO PA GREŠ MAU GOR PO GASI
TAM SE TI RAZGLED ODPRE.**

**KOJ ZA OVINKOM GOR PRED POŠTO
VIDIŠ NA RADOLŠKI PLAC.
LEPE HIŠE, KRASNE VILE,
VSE TI GLEDA ŽE V OBRAZ.**

**KRUH ZAKOTAR TI PONUJA,
PERC NJGOV JE KONKURENT,
AVGUŠTINOV VIN TE ZBUJA,
LECTARJEV PA JE ZA U FRENT.**

**ČE PA HOČEŠ KAJ ZABAVE,
DVA TEATRA TUDI STA.**

**LAHKO PA GREŠ TUD U KAFANO,
TAM TI GRAMOFON ZAIGRA.**

**KO ZVEČER OB DEVETI URI
SE Podaš NA KOLODVOR,
PROMENADA TAM RADOLŠKA
IN DEKLET JE CELI ZBOR.
PRVA LEPŠA KAKOR DRUGA,
SE ZA PAROM RAZVRSTE.
LEPA "BIBIKOF" FRIZURA -
TAM SO VSE RADOLČANKE.**

**TO ŠE MORAM PRIPOMNITI,
DA V RADOLC SE VSE DOBI,
SAMO DEKLE ZA LJUBITI,
TE PA ZA DOBITI NI.**

Tujcem, letoviščarjem in domačinom priporočamo restavracijo pri

„LECTARJU“ V RADOVLJICI

kjer se točijo priznana dolenska in štajerska vina ter druge pijače. — Vsak čas na razpolago topla in mrzla jedila „à la carte“. — Tujske sobe. Lep senčnat vrt.

Cene zelo nizke!

Postrežba solidna!

Oglas gostilne Lectar, 1931

Vir: Gorenjska, obrtna ... (Progres, Novo mesto)

Na vrtu gostilne Lectar
Vir: arhiv gostilne Lectar

Fotografija z Lectarjevega vrta, ko prehod med graščino in gostilno še ni bil zazidan.

Na vrtu gostilne Lectar
Vir: arhiv gostilne Lectar

Naslednji zapis o gostilni Lectar najdemo šele leta 1931 in sicer reklamni oglas s fotografijo v knjigi "Gorenjska; letoviška, industrijska, trgovska in obrtna" (izdal Progres, v Novem mestu). Podoben članek zasledimo tudi leto kasneje v Privrednem listu (izdano v Zagrebu, 1932), kjer je ob fotografiji hiše z vrtom zapisano: "Lecter" gostionica nalazi se u centru Radovljice, a postoji već preko 100 godina. Razpolaže ljevim sobama (12 kreveta), kuhinja je domača kao i bečka. Vina toči štajerska i dolenski cviček. Razpolaže ljevim verandom i hladovitim vrtom. Cijene su umjerene.

Vlasnik je g. Dolžan Franc te je hotel pod njegovim nadzorom, a kuhinja pod gospodjom Marijom Dolžan." Iz leta 1933 je ohranjenih kar nekaj dokumentov. Najvažnejši je tisti, ki govori o ponovni registraciji gostilne v tem letu. Zanimivi pa so tudi trije dokumenti Županske zveze v Ljubljani, iz katerih je razvidno, da so se župani sreza Radovljica srečevali prav v gostilni Lectar. Iz naslednjega leta je ohranjeno obvestilo Graščinskega oskrbnništva grofov Thurn-Valsassina, ki Francu Dolžanu dovoljuje dozidavo verande: "Glede prizidave Vaše verande k graščinskemu poslopu Vam sporočamo, da nimamo nič proti temu, da naredite streho tako, da se bo držala graščinskega zidu." Sresko načelstvo v Radovljici je leta 1934 (dokument z dne 21. aprila 1934) ocenilo vrednost stavbe na 22.000 dinarjev. Že naslednje leto pa izvemo, prav tako iz dokumenta Sreskega načelstva (z dne 17. januarja 1935), da je Franc Dolžan prizidal dve verandi na dvorišču hiše in sezidal shrambo za živila ter še povsem nova angleška stranišča, ločeno za moške in ženske. Vrednost stavbe je tako narasla na 32.000 dinarjev.

Preklic. Podpisani Slavko Mali iz Radovljice, prekličem in obžalujem vse žalitve, ki sem jih izgovoril dne 17. novembra t. l. v gostilni Lectar o gospodu Percu Francu, pekovskem mojstru v Radovljici in njegovi hčerki Ladki Perc – ter izjavljam, da so vsi moji pri tej priliki izrečeni očitki popolnoma brez vsake podlage. Radovljica, dne 21. novembra, 1932. – Slavko Mali.

Vir: Jutro, 25. 11. 1932

Oglas in voščilo gostilne pri »Lectarju«
Vir: Gorenjec, 1. 1. 1932 / Jutro, 1. 1. 1932

Gostilna Lectar, pred 2. sv. vojno
Vir: DAR

Tujcem, letoviščarjem in domačinom priporočamo

RESTAVRACIJO

PRI LECTARJU

V RADOVLJICI

kjer se točijo pristna dolenjska,
štajerska in vsakovrstna dobra
vina in vedno sveže pivo.

Vsak čas na razpolago mrzla in topla jedila „à la carte“.
Tujske sobe. - Lep senčnat vrt.

CENE NIZKE!   POSTREŽBA SOLIDNA!

Oglas gostilne Lectar, 1933
Vir: Sokolska spomenica

Oglas Gostilne Lectar
Vir: Jutro, 1. 1. 1936

Ohranjeni so tudi podatki o potočenih in prodanih alkoholnih pijačah v Radovljici v letih od 1936 do 1940. V vseh teh petih letih je gostilna Franca Dolžana po porabi vedno daleč pred vsemi ostalimi radovljiškimi gostilnami. Ker so podatki zanimivi tudi kot vpogled stanja v drugih gostilnah v Radovljici v tem času si natančneje pogledjmo porabo vina, piva, žganja in likerja, konjaka in ruma skupaj.

Leto 1936, vino in mošt: Dolžan Franc 16.028 litrov, Avguštin Ivan 10.937 l, Štiherl Jerica 8.031 l, Mulej Anica 4.581 l, Božič Andrej 4.040 l, Kleindienst Ivan 3836 l, Finžgar Leopold 3.309 l, Vogelnic Jakob 3.204 l, Grohar Katarina 1566 l, Sokol 1260 l in Verglez Ivana 756 l; **pivo:** Dolžan 8.785 l, Avguštin 2.405 l, Štiherl 1.937 l, Grohar 1.044 l, Kleindienst 823 l, Finžgar 745 l, Sokol 558 l, Božič 342 l, Mulej 332 l, Vogelnic 181 l in Verglez 118 l; **žganje:** Finžgar 175 l, Štiherl 128 l, Dolžan 81 l, Mulej 79 l, Božič 70 l, Avguštin 53 l, Kleindienst 41 l, Vogelnic 31 l, Grohar 27 l, Sokol 9 l in Verglez 7 l; **liker, konjak in rum:** Finžgar 122 l, Štiherl 119 l, Dolžan 102 l, Avguštin 81 l, Grohar 11 l in Mulej 5 l.

Leto 1937, vino in mošt: Dolžan 15.980 l, Avguštin 8.145 l, Štiherl 7156 l, Mulej 4435 l, Kleindienst 4.777 l, Turk Vladimir 3.580 l, Božič 3283 l, Vogelnic 2.834 l, Finžgar 2.272 l, Verglez 1.820 l, Grohar 1.146 l in Sokol 1.004 l; **pivo:** Dolžan 10.250 l, Avguštin 3.150 l, Štiherl 3.087 l, Kleindienst 2.158 l, Turk 1.831 l, Grohar 827 l, Sokol 625 l, Finžgar 592 l, Božič 502 l, Mulej 480 l, Verglez 241 l in Vogelnic 237 l; **žganje:** Štiherl 113 l, Avguštin 101 l, Finžgar 98 l, Mulej 78 l, Božič 77 l, Kleindienst 66 l, Dolžan 53 l, Verglez 31 l, Grohar 29 l, Vogelnic 24 l in Turk 16 l; **liker, konjak in rum:** Finžgar 110 l, Štiherl 92 l, Dolžan 79 l, Avguštin 49 l, Grohar 29 l, Mulej 18 l, Verglez 16 l, Kleindienst 10 l in Turk 7 l.

Leto 1938, vino in mošt: Dolžan 16.417 l, Avguštin 8.410 l, Štiherl 7.354 l, Kokalj Milan 5.925 l, Mulej 5.890 l, Verglez 5.612 l, Kleindienst 3.916 l, Božič 3.496 l, Vogelnic 3.318 l, Turk 1.866 l, Novak Janko 1618 l, Sokol 1.205 l in Finžgar 1.035 l; **pivo:** Dolžan 10.825 l, Avguštin 4.700 l, Kokalj 4.088 l, Štiherl 3.250 l, Kleindienst 2.177 l, Sokol 1.962 l, Verglez 1.515 l, Novak 1.305 l, Turk 743 l, Mulej 729 l, Božič 517 l, Vogelnic 363 l in Finžgar 282 l; **žganje:** Štiherl 195 l, Mulej 114 l, Božič 113 l, Verglez 107 l, Avguštin 87 l, Kleindienst 81 l, Vogelnic 75 l, Dolžan 70 l, Kokalj 53 l, Finžgar 39 l, Novak 27 l in Turk 9 l; **liker, konjak in rum:** Dolžan 117 l, Štiherl 103 l, Avguštin 68 l, Kokalj 52 l, Kleindienst 40 l, Finžgar 38 l, Verglez 18 l, Novak 18 l,

Turk 17 l in Mulej 9 l. (Pri petih gostilnah podatki niso popolni: Verglez in Turk sta obračunana do 1. maja, Finžgar do 30. junija, Kleindienst in Novak pa do 10. avgusta).

Leto 1939, vino in mošt: Dolžan 17.340 l, Štiherl 8.415 l, Avguštin 7.328 l, Kokalj 7.080 l, Mulej 6.996 l, Novak 6.980 l, Verglez 4.215 l, Božič 4.079 l, Vogelnik 3.926 l in Sokol 1.204 l; **pivo:** Dolžan 11.137 l, Kokalj 6.797 l, Avguštin 5.487 l, Novak 4.550 l, Štiherl 4.300 l (plus 1.175 litrov na debelo), Verglez 3.482 l, Mulej 1.260 l, Sokol 770 l, Božič 637 l, Vogelnik 627 l in Poštni dom 137 l; **žganje:** Štiherl 252 l, Novak 178 l, Dolžan 134 l, Kokalj 130 l, Avguštin 121 l, Verglez 120 l, Božič 118 l, Vogelnik 106 l in Mulej 100 l; **liker, konjak in rum:** Dolžan 157 l, Štiherl 142 l, Kokalj 127 l, Verglez 57 l, Avguštin 51 l, Novak 46 l in Mulej 7 l.

Leto 1940, vino in mošt: Dolžan 16.634 l, Avguštin 7.853 l, Štiherl 7.188 l, Mulej 6.250 l, Kokalj 5.302 l, Novak 5.228 l, Vogelnik 3.809 l, Božič 3.454 l, Verglez 2.012 l in Sokol 1.076 l; **pivo:** Dolžan 12.225 l, Štiherl 9.275 l (plus kar 43.250 litrov na debelo), Avguštin 7.362 l, Kokalj 6.900 l, Novak 4.358 l, Vogelnik 1.957 l, Sokol 1.403 l, Mulej 1.881 l, Verglez 1.175 l, Božič 1.069 l in Poštni dom 450 l; **žganje:** Štiherl 488 l, Dolžan 284 l, Novak 184 l, Vogelnik 158 l, Avguštin 154 l, Mulej 125 l, Kokalj 122 l, Božič 120 l in Verglez 65 l; **liker, konjak in rum:** Kokalj 169 l, Štiherl 154 l, Dolžan 138 l, Avguštin 70 l, Novak 42 l, Verglez 32 l in Mulej 14 l.

Da ne bomo naštevali le suhoparnih podatkov o potočenih alkoholnih pijačah naj malce orišemo stanje v gostilni okrog leta 1940. (Podatke nam je po spominu posredoval g. Vito Rems, po domače "Konzumar"). Gospod Franc Dolžan, takratni lastnik, je bil že bolj bolehen, tako da je večino dela opravljala njegova žena Marija, ki je bila imenitna kuharica. Pri "hiši" so takrat imeli tudi deklo (Mina iz Bohinja), ki je skrbela za pomivanje in tudi za hlev. Zanimivo je, da so imeli tudi svojega vrtnarja (Joža) in pa seveda natararico. Prvi je bilo ime Nežka in zaradi njene lepote so jo klicali kar "lepa Nežka". Ta se je na veliko žalost občudovalcev kmalu poročila "z enim dentistom", ki je bil zaposlen pri Slivniku. Za njo je prišla g. Peček, katere mož je vozil (kajpak na roke) cestni valjar. Da so bili čisti sodovi pa sta občasno skrbela Kogovšek (po domače Katrinek) in Trelc (po domače Vahtar). Spominjam se, da sta oba doma imela posebne štirioglate verige (ketne), s katerimi sta odstranjevala nesnago s sten sodov. Katrinek in Vahtar sta vsako leto tudi preorala Lectarjeve njive.

Lectarjevi so imeli v tem času hlev že v Šivčevi hiši, v katerem pa sta bili še vedno dve kravi. Že takrat je bil pod obzidjem tudi zelenjavni vrt (v Dolu, pod obzidjem), imeli pa so tudi njivo, ki se je razprostirala od "Lectarjeve vile" (danes Magistrova hiša) pa vse do tam, kjer je danes bencinska črpalka. Na tej njivi so pridelovali večinoma krompir.

Na vrtu gostilne Lectar, ok. 1940

Vir: arhiv gostilne Lectar

"Lectarjev personal": "sodar" Janez Kogovšek (Katrinek), kuharičin mož, dekla Mina (z ruto), dekla Birkova Reza (z očali), dekla Franca Vogelnik, Pavel Ješe (kot študent je "pucal bištek"), "kelnerca" Mici Vogelnik, pomočnica v kuhinji Johana Reman, Ivanka Magister (kasneje je prevzela gostilno) in "kelnerca" Neža.

Dostava piva – Pavel Olip, Lesce, med vojnama

Vir: arhiv družine Olip

Op.: Olip je ravno razložil pivo pri Lectarju in se vrača v Lesce (mimo Fürzagerja).

Posebnost takratnih gostiln so bile ledenice, ki ni manjkala tudi pri Lectarju. Po vsej verjetnosti je stala na vrtu v Dolu. Ves hladilni sistem je pred vojno namreč potekal tako, da so si gostilničarji v zimskem času led pripravljali na prostem. Vsak gostilničar je imel svojo napravo, ki jo postavil pred zimo. Izgledala je tako, da so na dvorišču ali vrtu enostavno naredili lesen podium (lesena tla) sredi katerega je bila majhna odprtina (šoba). V to odprtino so nato na kakšna dva do tri metra višine namestili gumijasto cev, ki je pršila naokrog vodo. Zaradi pršenja "vodne megle" je nato začel nastajati led. Pri Lectarju naj bi bila ledenica dimenzij ca 5 m2 krat 3 m2. Ko se je led naredil, so ga sekali v manjše kose in ga shranjevali v temnih hladnih kletnih prostorih. Lectar je imel skladišče ledu v graščini, v najgloblji kleti (v tisti, v katerih so bili v srednjem veku zapori). Pred drugo svetovno vojno je bil še vedno prehod med graščino in Lectarjevo hišo. Ledu je bilo na zalogi toliko, da so ga imeli dovolj za vse leto. Vsaka gostilna je nato v sami hiši imela še ledene omare. Te omare so imela dvojna lesena ohišja, ki so bila s treh strani vzdana v steno, med njimi pa je bilo za izolacijo ponavadi žaganje. Na notranje leseno ohišje so nato pritrdili kovinsko (pločevinasto) omaro. V ledenih omarah so nato imeli sodove s pivom, sifon, meso in druge hitro pokvarljive jestvine (na primer maslo in jajca). Kot se spominjam so bile pri Lectarju tri take omare vzdane v steno desno, tik pred vhodom v klet. Kot posebnost pa je imela gostilna Lectar četrto ledeno omaro, v kateri je bilo pivo, vzdano pod šankom. Ob njej je bila tudi kovinska "pumpa", s katero so nato točili ("pumpali") vedno hladno pivo. Prav zaradi piva, ohlajenega na idealni temperaturi in "lectarjevega golaža", ki ga je kuhala žena lastnika Marija, je bila lectarjeva gostilna "čislana" daleč naokoli. Nekje med drugo svetovno vojno so Nemci k nam prinesli hladilnike na amoniak in Franc Dolžan, ki je šel vedno v korak s časom je kaj kmalu ledene omare zamenjal z novo tehnično pridobitvijo.

Pri Lectarju se je točilo pivo Union in le redkokdaj so ga prodajali v steklenicah. Med vini so si domačini najbolj zapomnili belo štajersko vino, ki so mu pravili kar "kindermaher" ("delavec otrok"), med nealkoholnimi pijačami pa je bila najbolj priljubljena mešanica malinovca in sifona, ki so mu pravili "kraherle" ("malinovec z mehurčki"). Sifon in "kraherle" so delali pri Kunčiču v Lescah, ki je doma imel napravo za polnjenje steklenic. Prav tako pa so se v Lescah zalagali s pivom. S pivom jih je zalagal Olip (prva hiša v Lescah, nasproti Švaba), ki so mu pivo s konji vozili iz Ljubljane, iz pivovarne Union. Tudi Kunčič in Olip sta imela vsak svojega konja in navaden voz (dero), s katerim sta svoje zaloge razvažala po Bledu, Lescah, Begunjah, Radovljici in bližnji okolici. Podariti moram, da so konja takrat imeli le najpremožnejši.

Z ostalo "robo" so se Lectarjevi zalagali pri mojem očetu, Slavku Remsu, ki je imel v "Lahovci" (danes Linhartov hram) trgovino z mešanim blagom, ki so ji domačini pravili kar konzum. Moj oče je bil v konzumu najprej poslovodja (od 1927 do 1930), v letih 1930 do 1948 pa lastnik le tega. Gostilno Lectar je zalagal s svežimi ribami, moko, pšeničnim zdrobom, papriko v prahu in drugimi jestvinami, sredstvi za pranje in gostilniškim inventarjem (kozarci, "bištek", lonci ...). Zagotovo pa ne s cigaretami, ki jih ni prodajal. Še danes se nad Linhartovem hramu da razbrati pomenčen naziv konzuma "Gemischtwarenhandlung".

Kot otrok se spominjam še enega dogodka. To je bilo vsakoletno žaganje drv pri Lectarju. Ko so ob obzidju nasproti Vidičeve hiše začele "rasti" skladovnice drv, smo otroci komajda čakali, kdaj bodo ta drva začeli žagati. Dan za dnem smo oprezali, kdaj bomo opazili Trelčevega vola, ki je pred gostilno privlekel voz s cirkularjem (motor za žaganje drv). Drva je bilo vsako leto kakšnih 40 m2 in takrat smo otroci seveda pomagali pri "spravljanju" drv v drvarnico (tam kjer so danes toalete). Drva

smo vozili s koretami in raznoraznimi vozički. Tisti dan smo namreč od Dolžana dobili malico in obilo "krahelna", ko so bila vsa drva "porovnana" pa še golaž in nekaj dinarjev. Ker je bil Franc Dolžan v tistem času pri "bolj slabem zdravju" je drva verjetno zložil vrtnar. "Kraherle" in kakšen "fancovt" (krof) smo pri Lectarju vedno dobili tudi ob kakšnih koledvah (za svete tri kralje) ali pa za "maškare". Spominjam se tudi, da je takrat na Lectarjevem dvorišču (tam, kjer danes prodajajo sladoled) stal fotografski Atelje Vengar, ki je imel svoj vhod s ceste.

Povedal: Vito Rems, p. d. Konzumar

Dostava piva – Franc Vidic, Lesce, med vojnama

Vir: arhiv družine Olip

Na fotografiji je Tonček Vidic.

Prišla je druga svetovna vojna. Franc je dobil ponemčen naziv: Franz Dolschan, Stadtplatz Nr. 9, Radmannsdorf - Oberkrain, dokumenti iz tega časa pa so bili podpisani z Heil Hitler. Franc Dolžan je umrl 1. januarja 1943 in po dedni pogodbi iz leta 1910 je nova lastnica postala Marija Dolžan.

Lastnica Marija Dolžan

Iz časa takoj po drugi svetovni vojni se je ohranil dokument z dne 18. maja 1945, ki nam pove, kaj vse je imela gostilna Lectar na zalogi: "700 kg krompirja, 155 kg krušne črne moke, 70 kg fižola, 22 kg masti, 8 kg sladkorja, 7 kg testenin in 5 kg pšeničnega zdroba. - Imam 22 abonentov za katere dnevno kuham in porabljam iz zgoraj navedene količine živil, tako da se zaloga vsak dan manjša. Smrt Fašizmu - Svoboda narodu." Naslednjega leta (23. novembra 1946) je nova lastnica Marija Dolžan Okrožnemu izvršilnemu odboru, oddelku za gospodarstvo poslala prošnjo za dovoljenje za nadaljevanje gostilničarske obrti. Iz tega dokumenta izvemo za prosilnikine kvalifikacije: " ... Z ozirom na moje 40. letno sodelovanje v gostilniški obrti z mojim možem, sem v tej stroki popolnoma izvežbana in ne potrebujem poslovodje, tem manj ker nalaga zakon to dolžnost le pri rokodelskih obrtih. ..."

Marija Dolžan (v sredini)
Vir: arhiv gostilne Lectar

Po vojni je prišla nova oblast in z njo tudi deprivatizacija. Mestni ljudski odbor (MLO) Radovljica je tako 5. januarja s pogodbo vzel v zakup sosednjo "nacionalizirano" gostilno pri Avguštinu (preje že večino gostinskih obratov v Radovljici), po seznamu Okrajnega ljudskega odbora (OLO) Jesenice z dne 25. marca 1948 so bile tako v Radovljici privatne samo še naslednje gostilne in restavracije: restavracija Marije Štiherle "Kunstelj" in restavracija Ivanke Dolžan "Lectar" ter gostilni Janka Vogelnika "pri Žalarju" v Predtrgu in Ane Mulej nad železniško postajo. Z 6. junijem 1948 je datiran zanimiv dopis Trgovske inšpekcije Ministrstva za trgovino in preskrbo: "Načeloma je bilo potrjeno, da posamezni okrajni in mestni ljudski odbori ukinjajo

privatna gostinstva na podlagi ugotovljenih prekrškov, nehigienskih lokalov ali pa iz razloga, da ne odgovarja obrt krajevnim potrebam. Pri ukinitvi privatnih gostinskih obratov je pa odgovoren ljudski odbor, da takoj ustanovi svoj gostinski obrat, ako postoji krajevna potreba."

V ta kontekst sodi tudi prevzem gostilne Lectar. MLO Radovljica je pisala septembra 1948 OLO Jesenice naj se v Radovljici ukine edina še obstoječa privatna gostilna (restavracija) Lectar, ker da je shajališče ljudi, ki iz političnih razlogov nočejo hoditi v državne gostinske obrate. Marija je tako 9. septembra 1948 dobila dokumen (št. 22/48) v katerem je pisalo: "Ukine naj se v Radovljici edina še obstoječa privatna gostilna Lectar. Ako ne postojе pravni pogoji, zadostuje, da okrajno podjetje Vino preneha dobavljati pivo tej gostilni. Marija Dolžan poseduje lepo kuhinjo, 3 gostinske prostore z pokritim vrtom, ima veliko hladilnico ter potrebne kleti in shrambe. Nadalje poseduje večjo količino jedilnega pribora in zadostno število krožnikov ter ostalega pribora, ki je potreben in ga je danes težko nabaviti. Danes se tam hrani ca 12 ljudi, katere bi začasno lahko prevzelo mestno gostinstvo, v glavnem se pa tam shajajo ljudje, ki iz političnih razlogov nočejo hoditi v državne gostinske obrate. Gostilničarka sama je že hotela opustiti obrt, vendar tega ravno na prigovarjanje teh ljudi ni napravila. Z ozirom na navedeno in z ozirom na to, da oba gostinska obrata MLO-ja lahko postrežeta sedanjim potrebam smatramo, da je obstoj privatne gostilne nepotreben ter prosimo, da naslov v svoji pristojnosti izvrši vse potrebno, da se obratovanje v tej edini gostilni ustavi. Smrt fašizmu - svoboda narodu". 9. oktobra 1948 je Marija dobila sklep, da se na predlog izvršnega odbora OLO-ja gostilna ne odvzame. Občinski ljudski odbor Jesenice je 9. oktobra 1948 Mestnemu občinskemu odboru Radovljica (in seveda tudi Mariji Dolžan) poslal dokument naslednje vsebine: "Z zvezi z Vašim dopisom št. pov. 22/48 z dne 9.9.t.ol. radi ukinitve gostilniškega obrata Lectar - last Dolžan Marije v Radovljici, se na predlog izvršnega odbora OLO-ja zgoraj imenovani gostilni ne odvzame in se ji pusti še nadalje obratovati. Vendar pa je bila čez dobri dve leti z odločbo 17. januarja 1951 le prevzeta restavracija Dolžan Marije "Lectar", kjer se je najprej pokazala potreba po ustanovitvi Delavsko - uslužbenske restavracije MLO Radovljica (menza uradnikov radovljiškega okraja). V naslednjih letih so z največjimi težavami in izgubami poslovale zlasti državne gostilne. Leta 1952 so bile vse tovrstne gostilne v izgubah, najhuje je bilo pri Lectarju, ki so ga novembra 1952 zaprli.

Lectar pa je bil zaprt le dve leti. OLO Jesenice je namreč 2. septembra 1954 odredil, da Marija Dolžan zopet lahko sama z domačo delavno silo opravlja z lokalom, sedaj kot imetnica zasebnega gostišča Lectar. Po prošnji, ki jo je leta 1957 takrat že 73. letna Marija naslovila takrat Občinskemu ljudskemu odboru, je 30. julija 1957 dobila odločbo, ki ji je dovoljevala zaposliti tujo delovno silo - eno natararico in eno kuharsko pomočnico. Zanimiva je predvsem utemeljitev (če jo primerjamo z opisom stanja izpred šestih let): "Pri starosti 73 let prosilka ne more voditi svoj gostinski obrat, tako kot bi bilo potrebno. Zlasti, ker je Radovljica izrazito turistično mesto, gostilna leži v samem središču mesta in uživa dober glas tudi prek meje Radovljica. Tukajšnji oddelek smatra, da tako renomirano gostišče mora nuditi vedno številčnejšim gostom hitro in kulturno postrežbo, kajti kvalitetna postrežba v veliki meri pomaga pri pospeševanju turizma in pri reševanju perečega problema prehrane abonentov."

Gorenjski glas, 27. 4. 1952

Glas Gorenjske, 1. 1. 1954

Oglas gostilne Lectar, 1959

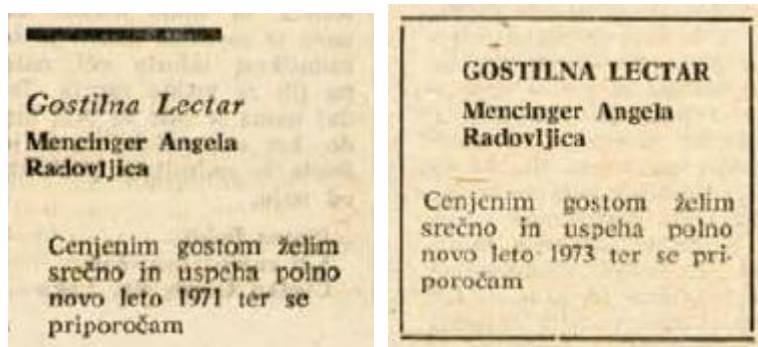
Vir: Bilten ob otvoritvi Čebelarškega muzeja Radovljica

„Kuharček“ na gostilni Lectar, od. 1967
Vir: DAR

„Kuharček“ na gostilni Lectar, od. 1969
Vir: DAR

Glas, 30. 12. 1970 / 28. 12. 1971

Slavica Dežman

V Radovljici sva se ustavila v gostilni Lectar. Na najina vprašanje je odgovorila slavica Dežman, natakarica, sicer hčerka lastnice lokala:

»Smo redni odjemalci mesa pri Kmetijsko živilskemu kombinatu Kranj, ki nam ga pripelje dvakrat tedensko. Težav nimamo in jih nismo imeli. S teltino je bilo sicer nekaj časa težje, vendar sedaj gre brez zapletov. Imamo tri globoke zmrzovalneke, zato imamo nekaj mesa lahko tudi na zalogi. Menim, da je meso drago. Če se bo še podražilo, se bo potrošnja mesnih jedil zmanjšala. Meso se je že tako v enem letu podražilo za 30 odstotkov, jedila v naši gostilni pa le za 7,9 odstotka, in še to od 1. julija dalje. Obljubljena podražitev mesa bi ljudi prizadela. Če ne bodo tudi plače višje, ga bodo manj pojedni.«

Vir: Glas, 10. 10. 1973 (rubrica 1+3; podražitev mesa)

.....

Viri:

Odstavek "Zgodovina gostiln in vinotočev v Radovljici":

Radovljiški zbornik 1995; članek "Trgovina in obrt v Radovljici do 17. stoletja", poglavji 'Vinska trgovina' (stran 65) in 'Gostilne in vinotoči' (strani 70 in 71) - avtor dr. Ferdo Gestrin. Op.: Z zvezdicami so označene opombe, ki so omenjene v zaključku Gestrinovega članka (od številk 36 do 40 in od številk 68 do 72). Viri za te so podani na strani 72 in 73 Rad. zbornika 1995.

Odstavek "Zgodovina Lectarjeve hiše":

Radovljica, vodnik po mestu - avtor dr. Cene Avguštin, Radovljiški zbornik 1992; članek "Meščanska hiša v Radovljici" - avtor dr. Cene Avguštin;

Odstavek "Leto 1822 - odprtje gostilne Lectar":

Dežela, kulturno zgodovinski oris Radovljiške ravnine (strani 105, 106 in 276) - avtor Jure Sinobad.

Radovljiški zbornik 1995; članek "Radovljica v letu 1848" (strani 143 in 144) - avtor dr. Stane Granda

Odstavek "Do prve svetovne vojne":

Radovljiški zbornik 1992; članek "Iz zgodovine osnovne šole v Radovljici" (stran 96) - avtorica Verena Štekar - Vidic.

Odstavek "Lastnica Marija Dolžan":

Radovljiški zbornik 1992; članek "Radovljica v letih po drugi svetovni vojni" (stran 186) - avtorica Nada Holynski.

Vezava med celotnim tekstom (lastniki):

Radovljiške družine v 18. stoletju – Radovljica mesto (Naše mesto in ljudje; avtorica Nadja Garner-Lenac, MRO 2007)

Radovljiške družine v 19. stoletju – Radovljica mesto (Naše mesto in ljudje; avtorica Nadja Garner-Lenac, MRO 2013)

.....

Sestavil: Goran Lavrenčak – DAR

Prvič objavljeno: 18. 10. 2015

Zadnjič dopolnjeno: 31. 03. 2017

glavrencak@gmail.com